

REZSABEK NÁNDOR*

AZ UTOLSÓ MAGYARORSZÁGI METEORITHULLÁS A II. VILÁGHÁBORÚS HADMŰVELETEK TÜKRÉBEN

Összefoglalás: Az utolsó magyarországi meteorithullás 1944-ben a Somogy vármegyei Mike község területén következett be. A történelmi szempontból igen kedvezőtlen időpont befolyásolta az in situ tudományos kutatást, korlátozta a fellelhető meteoritok számát, az azt követően eltelt évtizedek ráadásul a meglelt példányok tekintetében is kedvezőtlenül alakultak. Írásunkban a meteoritdarabok utóéletére vonatkozó szakirodalmi áttekintés, továbbá ezek friss értelmezése, a hulláskor a környéken folyó II. világháborús katonai eseményekre elsőként történő részletesebb kitekintés, valamint a helyszíni vizsgálatok új tudománytörténeti értékelése kerül közlésre.

Kulcsszavak: meteorit, meteorithullás, szórásmező, Mike, II. világháború

Abstract: The last Hungarian meteorite fall occurred in 1944 in the area of Mike village in Somogy county. The historically unfavourable date influenced in situ scientific research, limited the number of meteorites found, and the decades that followed were also disadvantageous in terms of the specimens found. In our paper, we present a review of the literature on the afterlife of meteorite fragments, as well as a fresh interpretation of them, the first detailed look at the military events in the area during World War II at the time of the fall, and a new historical assessment of the field investigations.

Keywords: meteorite, meteorite fall, strewn field, Mike, World War II

BEVEZETÉS

A csillagászat- és környezettörténet laikusok által is közismert természeti jelensége az 1908-as oroszországi Tunguz-esemény. Okozójának egyes hipotézisek a légkörben felrobbant, más elgondolások alapján az atmoszféráról „lepattant” kozmikus objektumot tekintenek. Eredetire vonatkozóan is több elképzelés fogalmazódott meg: egyaránt lehetett porózus kisbolygó, esetleg üstökösmag (mindemellett tudományosan nem megalapozott nézetek sora is napvilágot látott). Az I. világháború katonai eseményei, majd az oroszországi forradalmi és polgárháborús viszonyok következtében az első in situ vizsgálat csak közel két évtized múltán, 1927-ben indulhatott meg. A kozmikus randevű jellegből adódóan ugyan hatalmas terü-

leten lették meg a pusztító robbanás nyomait, azonban sem meteorit(ok)ra, sem meteoritkráterre nem bukkantak. A rákövetkező kutatóexpedíciók vizsgálatai hasonló kimenetellel végződtek.

Bár nem kisbolygó (>1 méter), hanem azzal anyagi összetételében azonos, csak mérettartományában különböző (<1 méter) objektum érte el 1944-ben hazánk felett a légkört, több vonatkozásban is hasonló eseménysor vette kezdetét. A legutolsó hazai meteorithullás¹, a Somogy vármegyei Mike helyszíni tudományos vizsgálatait ugyanis az oroszországihoz hasonlóan katonai (ekkor már II. világháborús) hadmozdulatok befolyásolták. Ez a kényszerű késlekedés a fellelhető meteoritminták, valamint a lehetséges szemtanúk számát,

így egészében a meteoritra vonatkozó vizsgálatok lehetőségét is jelentős mértékben korlátozta. A szórásmező tudományos célú in situ helyszínbemjárásra – az oroszországihoz képest is jóval nagyobb időintervallumot követően, több, mint hét évtized (!) múltán – 2016-ban került először sor.

A MIKE METEORIT ALAPADATAI ÉS VIZSGÁLATÁNAK TÖRTÉNETE

A Mike alapadatait a meteoritikával foglalkozó nemzetközi szakmai közösség által referenciának tekintett Meteoritical Bulletin Database (Meteoritical Bulletin Database) adja meg. (1. táblázat) Elnevezése anyatelepülésére, Mike községre utal. A hullás helyének a szórásmező tágabb közigazgatási egységét, azaz Somogy vármegyét nevesíti az adatbázis. Szemtanúk által látott termé-

* NKE HHK Katonai Műszaki Doktori Iskola, PhD hallgató; okleveles geográfus. ORCID: 0009-0002-4885-4438

1. ÁBRA. A Mike meteorit kiállított darabja az ELTE TTK Természettudományi Múzeum Ásvány- és Kőzettárában (A szerző felvétele)

¹ A Mikét követően 1995-ben ugyancsak a Somogy vármegyében „hullott” Kaposfüred meteoritot az eredetiségével kapcsolatban felmerült problémák miatt „nem dokumentált” státusszal rögzíti a mértékadó Meteoritical Bulletin Database, katalogizálása így nem hivatalos.

1. TÁBLÁZAT. A Mike alapadatai a Meteoritical Bulletin Database alapján (2024) (A szerző szerkesztése az [1] alapján)

Elnevezés	Mike
Státusz	hivatalos
Hullott/talált	hullott
Év	1944
Hely	Somogy vármegye, Magyarország
Típus	L6
Össztömeg	224 g
Koordináták	46° 14' é. sz., 17° 32' k. h.

szettudományos jelenségként ez ún. hullott meteorit. (Azaz nem egy korábbi hullástól számítva jóval hosszabb, akár nem is történelmi, hanem földtörténeti időskálán érkezett ún. talált meteorit.) A hullás időpontjaként itt csak az évszám, 1944, azaz a II. világháború időszaka szerepel. Típusa L6, vagyis olyan kőmeteorit, amely a leggyakrabban előforduló normál kondritok osztályába, azon belül az L csoportba, tartozik, és petrológiai (közettani) típusbesorolása 6-os. A meteorit össztömegére 224 g-os értéket állapít meg a regiszter.

A meteorit megtalálásának körülményeivel, vizsgálataival, katalógizálásával, valamint az egyes példányok sorsával több kutató is foglalkozott. Sztrókey Kálmán Imre erre vonatkozó első publikációját 1947-ben a Természettudomány című folyóirat hasábjain tette közzé. [3] Sztrókey Földváriné Vogl Máriával (nevét Földváry Aladárné formában feltüntetve) 1953-ban már a meteorit részletes vizsgálati eredményeit publikálta a Földtani Közönyben. [4] Mindez a Magyarhoni (akkor Magyar) Földtani Társulatban 1952. április 9-én közösen tartott előadásukon alapult. A meteorit alapadataiból kiderül, hogy a megtalált négy töredékből a két kisebbet „elhasználták” a vizsgálatok során, míg a két nagyobbikból a 3. jelzetű a mai Eötvös Loránd Tudományegyetem akkori Ásvány–Kőzettani In-

tézetének gyűjteményébe, a másik, a 4-es az (ugyancsak akkori megnevezéssel) Természettudományi Múzeum Ásványtárába került. (2. táblázat) A meteorit típusát bronzit-olivin-szemikondritként írják le. A szerzőpáros (Földváriné Vogl Mária nevét ekkor Földvári-Vogl formában írva) 1954-ben jelentetett meg újabb, ezúttal angol nyelvű publikációt a témában. Az Acta Geologica által közölt írás ugyancsak a Földtani Társulatban tartott előadáson alapult, tartalmában a magyar nyelvű cikkel közel egyező, bár a megtalálás körülményeire vonatkozóan szűkszavúbb. A hullás időpontjában van kisebb eltérés: míg ez 1944. május 3-án 19:00 óra körüli időpontot említ, [5] az 1953-as írás a jelenség bekövetkeztét hozzávetőlegesen 18:30-ra teszi. [4]

Meg kell jegyezni, hogy a földet ért meteoritok méretéből és tömegéből adódóan becsapódási (impakt) eseményről a Mike esetében nem beszélhetünk. A megtalált daraboknál – a hasonló dimenzióknál jellemző módon – a légkör fékező hatására megszűnt a gyorsuló mozgás, és a lehulló testek a légköri közegellenállás hatására állandó sebességgel estek. Az, hogy eredetileg is több darab volt, vagy a folyamat melyik fázisában keletkezett több példány, nem megállapítható. Az viszont bizonyos, hogy a meteorit-hullás sem emberi sérülést, sem anyagi javakban kárt nem okozott.

Az adatbázis-jellegű összefoglaló munkák közül Tokody László és (posztumusz) Dudichné Vendl Mária 1951-ben a *Magyarország meteoritgyűjteményeiben* [7] egyáltalán nem tesz említést a Mikéről. Nem listázza sem az (Országos) Természettudományi Múzeum Ásvány–Kőzettárának, sem az ELTE Ásvány- és Kőzettani Intézetének kollektójában (de nem utal jelenlétére a kisebb gyűjteményekben sem). Feltételezhető, hogy ekkor Sztrókey és Földváriné még a vizs-

gálatokat végezték, és csak az 1952-es témába vágó előadásuk, illetve az 1953-as és az 1954-es közös cikkek után kerültek a meteorit darabjai a két gyűjteménybe.

1969-ben a *Fragmenta Mineralogica et Palaeontologica* hasábjain Ravasz Csaba [8] sem tünteti fel az odakerült 4-es jelzetű, 139,40 g-os példányt. Ennek oka viszont nyilvánvalóan az, hogy bár konkrétan nem utal a Mike sorsára, ugyanakkor a kiadványban említett 1956-os tűzvész során [8; 6–7. o.] ez is megsemmisült.

A példányokkal kapcsolatos legújabb eredményeket 2018-ban Kereszty Zsolt foglalta össze az *Élet és Tudományban*. [6] Múzeumi szóbeli közlésekre hivatkozva ő is úgy nyilatkozik, hogy a 4. példány a forradalom és szabadságharc eseményei során veszett oda. A 3., 49,60 g-os töredékdarab kapcsán megállapítja, hogy azt ugyan a korábbi források az ELTE TTK Természettudományi Múzeum Ásvány- és Kőzettárába jelzik, ugyanakkor mégsem lelhető fel. Egyetemi szóbeli közlésekre alapozva vélelmezi továbbá, hogy a mai állandó kiállításon szereplő példány valójában a korábban felhasznált minták közül a 2-es jelzetű. Megjegyzi, hogy két további laboratóriumi vizsgálatot is elvégeztek, az egyiket 1989-ben az Egyesült Államokban, a másikat hazánkban, még hozzá Kubovics Imre az ELTE-n.

A kisebb külhoni köz-, további nemzetközi és hazai magángyűjteményi darabokra vonatkozó adatokat áttekintve a következőt kapjuk: Kubovics Imre a New York-i American Museum of Natural History kollektójából 3,3 g-nyi Mikét említ. [9; 96–97. o.] A Meteoritical Bulletin Database a lengyel, varsói Jan és Wadi Woreczko gyűjteményéből tucatnyi 0,1–0,2 cm-es, valamint többtucatnyi 0,1 cm alatti töredékdarabot mutat. Ugyanez a forrás Kereszty kollektójából egy 1,33 g-os, 15,5×9,6×9,6 mm-es olvadási kéreggel fedett darabot közöl. [1] Nádai László meteoritgyűjtő birtokában egy 0,013 g-os töredék van. [16] (3. táblázat)

A Mike meteoritok sorsával foglalkozó eddigi eredményeket értékelve megállapítható, hogy továbbra sem „tehetünk igazságot”. A legnagyobb – 4-es számú –, a korábbi Magyar Ter-

2. TÁBLÁZAT. A meteorit darabjainak tömegadatai Sztrókey Kálmán Imre és Földváriné Vogl Mária vizsgálatai során (1953) (A szerző szerkesztése a [4] alapján)

1. töredékdarab eredeti tömege => vizsgálat utáni tömege	1,98 g => 0,00 g
2. töredékdarab eredeti tömege => vizsgálat utáni tömege	33,04 g => 0,00 g
3. töredékdarab eredeti tömege => vizsgálat utáni tömege	49,64 g => 49,60 g
4. töredékdarab eredeti tömege => vizsgálat utáni tömege	139,43 g => 139,40 g
Eredeti össztömeg => vizsgálat utáni össztömeg	224,2 g => 189,00 g

mészettudományi Múzeumból való példány megtalálására egyedül az évek óta napirenden levő állományi revízió adhat (ekkor is csak kis valószínűségű) esélyt. Az egyetlen létező hazai közgyűjteményi példányt (1. ábra) 2024-ben makroszkópicusan megvizsgálva a szerző azt kapta, hogy az ELTE darab felirata (N-021; Mike 1.; Somogy m.) a korábban felhasználnak vélt 1-es, 1,98 g-os példányra utal. Ugyanakkor a szám jól láthatóan 2-esről lett 1-esre javítva; ennek alapján, illetve mérete szerint is, a korábban felhasználni vélt 33,04 g-os minta maradéka is lehet. Ugyanakkor az sem kizárt, hogy ez a minta valójában a „helyén van”, és a Sztrókayék által ide helyezett 49,60 g-os 3-as minta valamilyen okból levágott darabja; ha így lenne, akkor csonkítva is, de legalább ezt az eredetileg leírt példányt megtalálnak tekinthetjük.

A MIKE SZÓRÁSMEZEJÉNEK IN SITU VIZSGÁLATA

A hullás eseménysorának tudománytörténeti jelentőségű tényfeltárása, a szórásmező pontos helyének meghatározása, valamint további fellelhető darabok jövőbeni kutatását célzó keresőexpedíció előkészítése miatt is érdemes vizsgálat tárgyává tenni a Mike megtalálásának körülményeit, valamint eddigi in situ helyszíni vizsgálatait. A kutatás második körében a szerző erre tett kísérletet.

Sztrókay és Földváriné Földtani Közlönyben megjelent írása alapvető forrása ennek is: [4; 243. o.] „Somogy vm. déli részén, Mike község területén 1944 májusában meteorit-hullást észleltek. A lehullott anyagból két kisebb töredéket Somsich [helyesen Somssich] Gyula miki lakos 1944 nyarán felküldött Budapestre. A küldeményhez csatolt kísérőszöveg szerint 1944. május 3-án »Mikén este 1/27 óra tájban fent a levegőben néhány gépágyúszerű dörrenés volt hallható, majd erős suhogás közt néhány ökölnagyságú kő esett a falura... (...)«. Az értesülés szerzése után kérésünkre Kempf Imre miki kereskedő még további két kisebb darabot küldött fel az egyetemi Ásvány-Kőzettani Intézetbe.”

Az ezt követően végzett, a háborús és történelmi viszonyokkal szorosan

3. TÁBLÁZAT. A Mike meteorit napjainkban ismert darabjainak fellelési helye (2024) (A szerző szerkesztése)

Tulajdonos	Gyűjteményi típus	Fellelési helye
ELTE TTK Természettudományi Múzeum Ásvány- és Kőzettár	közgyűjtemény	Budapest, Magyarország
Kereszty Zsolt	magángyűjtemény	Győrújbarát, Magyarország
Nádai László	magángyűjtemény	Budapest, Magyarország
American Museum of Natural History	közgyűjtemény	New York, Amerikai Egyesült Államok
Jan Woreczko – Wadi Woreczko	magángyűjtemény	Varsó, Lengyelország

összefüggő, in situ vizsgálatokról Kereszty úgy fogalmazott az Élet és Tudomány hasábjain, [6] hogy „A front miatt Sztrókayéknak csak 1945 telén sikerült a helyszínen vizsgálódniuk. Ott megtudták, hogy a falu lakosságát a harcok miatt kiköltöztették, majd visszatérve már a romos állapotokat találták és azok helyreállításával és természetesen nem a hullott meteoritokkal voltak elfoglalva.”.

Érdemes azonban újra elemezni Sztrókay Kálmán Imre és Földváriné Vogl Mária eredeti szövegezését: [4; 243. o.] „A szerzett értesülések után azt a szándékot, hogy a helyszínen további darabok után személyesen kutassunk, az év során beállott utazási nehézségek megakadályozták. így csak mintegy másfél esztendő múlva, 1945 telén volt módunkban újra a lehullott többi darab sorsával törődni. Ekkor azonban azt az értesülést szereztük, hogy a község súlyos harci tevékenység színtere volt, az arcvonal itt tartósan megmerevedett, a lakosságot kiköltöztették, majd visszatértükkor a romok eltakarítása s a lakóházak helyreállítása közben nem gondoltak többé a meteoritokkal, így azok – sajnos – a háború pusztításának áldozatul estek.”

Mindebből az szűrhető le, hogy Sztrókayék valójában nem jártak Mikén. A kutatás megkezdése így a budapesti laboratóriumi vizsgálatok megindulását jelentette.

Mivel viszont Kereszty 2018. december 14-én megjelent közleményéből tudjuk, hogy „2016 nyarán kérésemre Tóth Árpád miki polgármester szívélyesen fogadott és körbevezetett a birtokon, amely korábban a Somssich kastélyhoz tartozott”, [6; 1586. o.] illetve a szakirodalom egyéb terepi bejárásokról nem tud, így leszögezhető, hogy 72 év (!) elteltével járt először kutató a helyszínen, mégpedig Kereszty Zsolt meteoritszakértő személyében. (4. táblázat)

4. TÁBLÁZAT. A Mike szórásmezőjén végzett terepi bejárások időpontjai és végrehajtói (A szerző szerkesztése)

Terepi bejárások időpontja	Terepi bejárás végrehajtója
1945*	Sztrókay Kálmán Imre és / vagy Földváriné Vogl Mária*
2016 nyara (publikálva 2018. december 14.)	Kereszty Zsolt
2018. augusztus 15.	Rezsabek Nándor – Rezsabek Levente

* Téves hipotézis – nem történt meg

2. ÁBRA. A Mike meteorit első darabjait tudományos célra szakemberekhez eljuttató Somssich Gyula lepusztult állapotú műemlék kastélya (A szerző felvétele)

3. ÁBRA. A Mikének a Meteoritical Bulletin Database adatai alapján és a Google Earth segítségével ábrázolt, nem megerősíthető szórásmezeje (Letöltve: 2025.01.07.)

E sorok írójának Mikére vonatkozó kutatásai az *Európai meteoritkráterek in situ geomorfológiai és környezeti szempontú vizsgálata* szakdolgozata elkészítéséhez kapcsolódva, 2018-ban vették kezdetüket. Ennek során a Meteoritkráter Expedíció projekt keretében (fia, Rezsabek Levente társaságában) augusztus 15-én végzett terepbejárást. Ekkor kísérletet tett a hullás helyszínének behatárolására. [2] A szórásmező koordinátáira vonatkozóan archív adat a hazai szakirodalomban egyáltalán nem áll rendelkezésre. Az egyetlen vonatkozó információt a Meteoritical Bulletin Database közli. Eszerint a földrajzi koordináták a következők: $46^{\circ} 14' \text{ é. sz.}, 17^{\circ} 32' \text{ k. h.}$ [1] (1. táblázat) Mindezt a megadott Google Earth hivatkozás térképen a 3. ábrán feltüntetett helyen, „Mike” jelzettel szemlélteti. (3. ábra) Ennek környezetét a településre délkeletről betorkolló főútról a településjelző tábla után közvetlenül délnyugatra nyíló, a közeli halastavak utánpótlását biztosító halnevelő kubikgödrök jelentik. (4. ábra) A kubikgödrök mögötti, a Lábodi-Rinya patak felé eső kiserdő pereme az, ahol (ezen koordinátákat alapul véve) esetlegesen landolhattak egykor a Mike darabjai. Ugyanakkor megállapítha-

4. ÁBRA. A meteorit hullásának – a bizonytalan pontosságú koordináták miatt nem megerősíthető – környezete: halnevelő kubikgödrök (A szerző felvétele)

tó, hogy az adatbázisban szereplő koordináták ívpercnél nem pontosabbak, másodperceket nem tartalmaznak. Mivel $1'$ pontosság a felszínen közel 2 km-nek felel meg, úgy ez nagyjából egyezik Mike község (lakott részének) teljes kiterjedésével. Feltételezhető, hogy a Metbull a falu koordinátáinak percre kerekített értékét tünteti fel, hiszen a másodperc pontosságú, a község nagyságrendi közepére vonatkozó koordináták a kerekítés szabályai szerint éppen ezt adják. Mindezt összefoglalva leszögezhető, hogy a kubikgödrök mögötti területnek, mint szórásmezőnek a ténye biztosan nem megerősíthető.

A hullás pontos helyének behatárolására – esetlegesen újabb meteoritdarabok fellelésére – az eredeti feljegyzések erre vonatkozó részleteinek hiányában csak abban az esetben kerülhet sor, ha a jövőben Mike bel- és külterületén megvalósul a település egészére kiterjedő műszeres bemérés. Kereszty ennek kapcsán úgy nyilatkozik, hogy „kíváncsinos lenne a terület szakemberek által koordinált és speciális, a kondritokra hangolt fémkeresős vizsgálata”. Ugyanakkor „a kevés még élő szemtanú megkeresése” [6; 1586. o.] az azóta letelt újabb időintervallum miatt érdemben már nem hozhat eredményt.

A helyi polgármesterrel, Tóth Árpáddal lefolytatott 2018-as telefonbeszélgetés során egyértelművé vált az is, hogy a meteorit magas társadalmi státuszú („úri”) megtalálói miatt, majd a falu ezt követő gyors történelmi változása okán, soha nem lett része a helyi folklórnak az egyébként egyedülálló természettudományos jelenség. Mindezt remekül példázza, hogy a község központjában elhelyezett információs táblán olyan – a település lakói számára természetesen fontos – adat szerepel, hogy a helyi iskolát 1889-ben két tanteremmel bővítették, de a hullásra vonatkozó eseménysorra nincs semmilyen utalás. Megerősítette ezt az állítást helyi lakosok véletlen mintavételezésű megkérdezése, amely alapján minimális volt azoknak a száma, akik egyáltalán hallottak az egykori meteorithullás tényéről.

Mindezt alátámasztja a kutatás jelen fázisában a szerzőnek a helyi archív

sajtótermékekre kiterjedő szakirodalmi vizsgálata. Az egykori Somogy vármegyei napilap, a Somogyi Ujság tárgyidőszaki, 1944. május és (a háborús helyzet miatt utolsó) október közötti havi lapszámai [10] semmilyen formában nem tesznek említést az extraterresztrikus eseményről. Ugyancsak említés szintjén sem foglalkozott a hullással a megyeszékhely, Kaposvár napilapja, az Uj-Somogy. Ennek 1944 májusi és (ugyancsak utolsó hónapi) novemberi számait [11] szemlélve nem találunk erre vonatkozó újságcikket. A politikai változásokat követően megszűnő lapok helyébe lépő (egyik) megyei orgánus, a Somogyi Hírlap (az eseményhez még időben közel) 1945 és 1946 decembere között pedig utólag sem hivatkozott a meteoritra. [12]

II. VILÁGHÁBORÚS HADMOZDULATOK MIKE TÉRSÉGÉBEN

A korábbi vizsgálatok nem terjedtek ki rájk, a források pedig csak jórészt szóbeli közlésekre építve tettek említést a környéken folyó II. világháborús légi és szárazföldi hadmozdulatokról. Ezek feltárása jelentette a kutatás harmadik nagyobb egységét.

Az (esetleges) légitámadások tekintetében a Zrínyi Kiadó gondozásában napvilágot látott *Légi háború Magyarországon felett* II. kötetének vonatkozó adataira lehetett támaszkodni. [13; 250–256., 301–307. o.] Ezek alapján a szerző első adatelemzése annak feltárására irányult, hogy a II. világháború során Mikét közvetlenül érte-e támadás: megállapítható volt, hogy a falut közvetlenül nem sújtotta légitámadás. A Sztrókay és Földváriné által írtak, miszerint „a hullás részleteiről kevés megfigyelés történt, mert ekkortájt a vidéken heves légiharcok folytak, ami elterelte erről a rendkívüli jelenségről a figyelmet”, [4; 243. o.] azonban értelmezhető úgy is, hogy nem a község feletti légtérrel, hanem annak környezetét érintették a légi hadműveletek.

Második körben így a vonatkozó bejegyzéseket átvizsgálva a helyi lakosságot értelemszerűen elrettentő, a községtől légvonalban 50 km-nél kisebb távolságban történt Somogy vármegyei bombázásokra szűrt rá a szerző. (5. táblázat) Mindez 1944 folyamán hat települést hét alkalom-

mal érintett. Végrehajtója valamennyi esetben az Amerikai Egyesült Államok légierije, az akkor a szárazföldi hadsereg részét képező United States Army Air Forces (USAAF vagy AAF). A repülőgéptípusok esetében az 1944. június 30-i Barcs és Kaposvár elleni légitámadások esetében áll rendelkezésre információ: előbbi B-17-es („Flying Fortress”), utóbbi B-24-es („Liberator”) hadászati nehézbombázó volt. A feltárt időzítésekből azonban kiviláglik, hogy ezek a légi akciók vagy a május 3-i meteorithullást közel másfél hónappal megelőzték, vagy majdnem két hónappal követték. Leszögezhető tehát, hogy a természettudományos jelenség bekövetkeztekor nem volt légi harcászati aktivitás sem a település felett, sem régiójában. Ennek megfelelően az erre vonatkozó Sztrókay és Földváriné által megfogalmazottak, valamint a későbbi szakirodalmi források is pontatlan adatokat közöltek.

Mivel azt is publikálták, hogy „a község súlyos harci tevékenység színtere volt, az arcvonalt itt tartósnak megmerevedett”, [4; 243. o.] így szükséges kitérni a Mike térségében zajló szárazföldi hadmozdulatokra is. Az itteni katonai műveletek a II. világháború harmadik szakaszában valósultak meg. A 3. Ukrán Hadseregcsoporthoz tartozó 12. hadtest 1944. október 29-cel kezdődően egyaránt déli irányból fenyegette Mike térségét. A védelemért – hazai oldalról – a 2., majd a 3. magyar hadsereg parancsnoksága felelt. Az első jelentős offenzívát a 3. Ukrán Hadseregcsoporthoz tartozó 57. hadserege hajtotta végre: a vármegyeszékhelyt, Kaposvárt december 2-án, Barcsot december 7-én foglalták el. A hadiszerencse azonban forgandónak bizonyult, és egy nagy erejű német ellentámadás visszafoglalta, sőt a XXII. hegyihadtest egészen 1945 márciusáig tartotta a Nagybjom–Nagyatád–Barcs arcvonalt, a Margit-vonal nyugati szektorától egészen kis távolságra. A front így valóban Mike szűkebb térségében stabilizálódott. [14; 166–172. o.] A világégés negyedik szakaszának kronológiájához tartoznak a német erőknek a Dunántúl visszafoglalását célzó törekvései. Mike környékén Nagybjomtól Kaposvár irányába eszkalálódott az 1945. március 6-án megindított Tava-

5. TÁBLÁZAT. A Mike térségét ért légitámadások adatai (A szerző szerkesztése a [13] alapján)

Település neve	Légitámadás ideje	Légitámadás végrehajtója	Repülőgéptípus
Kaposvár	1944. március 17.	Egyesült Államok, USAAF	nincs adat
Barcs	1944. június 30.	Egyesült Államok, USAAF	B-17
Kaposvár	1944. június 30.	Egyesült Államok, USAAF	B-24
Vízvár	1944. július 2.	Egyesült Államok, USAAF	nincs adat
Gyékényes	1944. július 30.	Egyesült Államok, USAAF	nincs adat
Nagyatád	1944. július 30.	Egyesült Államok, USAAF	nincs adat
Taszár	1944. október 12.	Egyesült Államok, USAAF	nincs adat

szí ébredés hadművelet. Ebben egyrészt a német 6. páncélos hadsereg és a 3. magyar hadsereg, valamint a megyeszékhely környékén a német 2. páncélos hadsereg említett XXII., illetve LXVIII. hadteste vett tevékenyen részt. A német és magyar erők a 2. Ukrán Hadseregcsoporthoz tartozó 46. hadseregének összevont hadműveletével március 25. és április 12-e között került sor. [14; 214–218. o.] Mikén a II. világháborúnak összesen 88 áldozata volt. [15]

A fentiek megerősítik, hogy a kutatóknak 1944 novemberétől egészen a környékbeli szárazföldi hadműveletek 1945 márciusi lezárultáig valóban nem volt esélye a meteorithullással összefüggő terepi tudományos vizsgálatok elvégzésére a szórásmezőn. Az időintervallumot kiterjesztve az is leszögezhető, hogy az 1944 tavaszától induló légitámadások híre, illetve az 1945 tavaszát követő háborús helyreállítások, valamint a történelmi változások okozta társadalmi destabilizáció a fő okozói annak, hogy a bővebb időszakban is elmaradtak az in situ szórásmező-bejárások.

ÖSSZEZÉS

Az utolsó magyarországi meteorithullás, az 1944-es Somogy vármegyei Mike jelen cikkben ismertetett vizsgálata friss áttekintést adott a meteoritdatabázok utóéletére vonatkozóan. Elsőként kutatta tényadatok segítségével a környéken folyó II. világháborús hadieseményeket, és megállapította, hogy a hulláskor – a korábbi vélekedésekkel ellentétben – nem volt sem a településen, sem közvetlen környezetében

harcászati légi tevékenység. Megállapította, hogy a háborús fenyegetés ellenére a hullást követően lett volna lehetőség az in situ vizsgálatokra, utóbb viszont a térségben kiteljesedő szárazföldi hadműveletek ezt teljesen ellehetetlenítették. A forrásadatok újraértelmezésével bizonyította, hogy az első helyszíni bejárásra valójában először 2016-ban került sor, továbbá megerősítette, hogy a meteorit egzakt szórásmezőjének beazonosítására csak műszeres vizsgálatokkal lenne lehetőség.

HIVATKOZÁSOK

- [1] Meteoritical Bulletin Database (2024): Mike. <https://www.lpi.usra.edu/meteor/metbull.php?code=16636> (Letöltve: 2024.11.11.)
- [2] Rezsabek Nándor: Expedíciós csapatunk magyar meteoritok nyomában – Mikén és Kaposvár-Kaposfüreden. Rezsabek Nándor ScienceBlog, <https://rezsabeknandor.blogspot.com/2018/08/expedicios-csapatunk-magyar-meteoritok.html> 2018.08.16. (Letöltve: 2024.11.02.)
- [3] Sztrókay Kálmán Imre: Új magyarországi meteorit. Természettudomány 1947/10, 305–309.
- [4] Sztrókay Kálmán Imre – Földváry Aladárné: A somogy megyei Mike községben hullott meteorit vizsgálata. Földtani Közöny 1953, 83, 7–9, 243–254.
- [5] Sztrókay Kálmán Imre – Földváry-Vogl Mária: A new stone meteorite from Hungary. Acta Geologica 1954/3–4, 313–323.
- [6] Kereszty Zsolt: Egy égi kő földi viszonyosságai. Az év meteoritja. Élet és Tudomány, 2018/50, 1586–1587.
- [7] Tokody László – Dudichné Vendl Mária: Magyarország meteoritgyűjteményei. Akadémia Kiadó, Budapest, 1951, 102.
- [8] Ravasz Csaba: Catalogue of Meteorites of the Hungarian Natural History Museum. A Természettudományi Múzeum meteorit gyűjteményének katalógusa. Fragmenta Mineralogica et Palaeontologica 1969/1, 3–110.
- [9] Kubovics Imre: Általános közettan. A földkövek közettana. Mundus Kiadó, Budapest, 2008, 652.
- [10] Somogyi Újság. 1922–1944. Arcanum. <https://adt.arcanum.com/hu/collection/SomogyiUjsag1922/> (Letöltve: 2024.11.07.)
- [11] Új-Somogy. 1922–1944. Arcanum. <https://adt.arcanum.com/hu/collection/UjSomogy/> (Letöltve: 2024.11.07.)
- [12] Somogyi Hírlap. 1945–1946. Arcanum. <https://adt.arcanum.com/hu/collection/SomogyiHirlap/> (Letöltve: 2024.11.08.)
- [13] Pataky Iván et al.: Légi háború Magyarországon felett II. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1992, 361.
- [14] Ravasz István: Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914 – 1945. Püldo Kiadó, Debrecen, 2003, 272.
- [15] Mike. (Települési információs tábla. Kossuth utca.) (Leolvasva: 2018.08.15.)
- [16] Náday László személyes közlése, 2024.12.11.